

Schrijftalent gezocht!

In deze uitgave is plaats gemaakt voor een gastcolumn. Ditmaal een bijdrage van kapitein (R) Van de Ven, die pleit voor professionele juridische bijstand voor militairen op uitzending.

De redactie daagt andere lezers uit om ook een column te schrijven voor de Militaire Spectator. De keuze van het thema is vrij, maar het moet wel passen binnen de formule van het blad. Voorwaarde voor plaatsing is dat de redactie uw boodschap relevant acht voor de lezers. Verder moet uw verhaal in niet meer dan

achthonderdvijftig woorden voor het voetlicht worden gebracht.

U kunt uw bijdrage sturen naar de bureauredactie (zie colofon). Wij zijn erg benieuwd wie zich geroepen voelt om te reageren. Uiteraard zijn we ook nieuwsgierig naar de thema's die u onder de aandacht van de lezers wilt brengen. Uw bijdrage wachten we dan ook met belangstelling af.

De hoofdredacteur

'Al hetgeen u zegt kan tegen u worden gebruikt'

*Kapitein (R) mr. J.A.A. van de Ven**

Het militaire bedrijf kent vele risico's. Defensie pleegt als goed werkgever haar werknemers daarop voor te bereiden met een uitgebreide opleiding en training. Als de onderkende risico's zich onverhoopt voltrekken zijn daar gespecialiseerde collega's om hulp te bieden: medische, psychologisch en ook spirituele deskundigen zijn heden ten dage niet weg te denken binnen de defensieorganisatie. De gedachte dat iemand zou kunnen besluiten om bij een risicovolle missie in het buitenland de medische staf thuis te laten, is een absurde gedachte.

De militair op uitzending loopt persoonlijk niet alleen fysieke en psychosociale risico's, maar ook juridische. Met name als er tijdens een missie sprake is van geweldsuitoefening waarbij doden of gewonden te betreuen zijn, zal aanleiding ontstaan voor het Openbaar Ministerie te Arnhem om ter plaatse een onderzoek te laten uitvoeren door opsporingsambtenaren van de Koninklijke Marechaussee. Onderdeel van zo'n onderzoek is in de regel

het horen van de betrokken militairen, als getuige dan wel als verdachte.

De antwoorden die de militair geeft op vragen van opsporingsambtenaar kunnen verstrekkende gevolgen hebben. Het meest vergaand is dat de afgelegde verklaring ertoe kan leiden dat de militair zelf, dan wel een collega, nadien als verdachte wordt aangemerkt en dat – mede op basis van de als getuige afgelegde verklaring – een strafrechtelijke veroordeling voor een misdrijf volgt. Een getuigenverklaring kan daarmee *de facto* gebeurtenissen in gang zetten die uitmonden in gevangenisstraf en ontslag.

Een fundamenteel beginsel in het strafrecht is dat niemand gedwongen kan worden tegen zichzelf verklaringen af te leggen. Dat is uiteraard eerst en vooral relevant voor degene die wordt verdacht van een misdrijf. Opsporingsambtenaren zijn verplicht om aan de verdachte de cautie te geven: de mededeling dat hij niet verplicht is om te antwoorden. Al hetgeen daarna toch nog wordt verklaard, kan worden gebruikt als bewijs dat bijdraagt tot een strafrechtelijke veroordeling. Maar voornoemd

* De auteur is advocaat te Amsterdam.

fundamenteel beginsel geldt ook voor degene die als getuige wordt gehoord. De militaire getuige kan zich weliswaar niet onttrekken aan het verhoor, hij is niet verplicht om te antwoorden op vragen van opsporingsambtenaren. Het uitgangspunt is vrijwilligheid: vragen aan de getuige staat vrij, al dan niet antwoorden ook. Opsporingsambtenaren mogen geen dwangmiddelen toepassen om een getuige tot spreken te dwingen.

In beginsel is de getuige slechts verplicht te antwoorden op vragen die hem in een verhoor door de (militaire) rechter-commissaris worden gesteld. En slechts als de getuige onder ede is gesteld door de rechter-commissaris zijn er strafrechtelijke consequenties als vragen niet naar waarheid worden beantwoord (meineed). Maar ook dan geldt nog steeds het eerder genoemde fundamentele beginsel dat niemand hoeft mee te werken aan zijn eigen veroordeling. De getuige die vermoedt dat hij door het eerlijk beantwoorden van hem gestelde vragen zich aan het gevaar van een vervolging kan blootstellen, heeft het recht te zwijgen, ook tegenover de rechter-commissaris.

Hoewel aan de militair die als getuige wordt gehoord eveneens de cautie wordt gegeven, is er niemand die hem op de overige aspecten van zijn rechtspositie wijst. Waar kan de militair die in het uitzendgebied als getuige gehoord zal gaan worden dan terecht voor onafhankelijk, betrouwbaar en professioneel advies over de juridische consequenties voor hemzelf van een getuigenverhoor? Nergens.

Niet bij de juridisch adviseur (Legad) die aan de staf is toegevoegd. Deze is er immers primair ter ondersteuning van de commandant. Verder is voorstelbaar dat de Legad in een belangenconflict terechtkomt als hij het juridische 'groene licht' voor een actie heeft gegeven die heeft geresulteerd in een mogelijk misdrijf door de militairen die daarbij werden ingezet. De Wet militaire strafrechtspraak kent weliswaar de figuur van de officier-raadsman, maar deze beschikt veelal niet over een grondige juridische opleiding, laat staan dat hij norma-

liter beschikt over uitgebreide strafvorderlijke werkervaring.

De commandant heeft zijn Legad, de opsporingsambtenaar heeft direct contact met het Openbaar Ministerie in Arnhem, maar de individuele militair die als getuige gehoord gaat worden na een geweldsincident staat er helemaal alleen voor. Hij kan ter plaatse bij niemand terecht voor vertrouwelijk en professioneel advies over de wijze waarop hij zijn verhaal het beste kan formuleren, of het zinnig is op bepaalde vragen al dan niet te antwoorden, welke gevolgen een eventueel af te leggen verklaring kan gaan

De militair die in het uitzendgebied als getuige wordt gehoord, kan nergens terecht voor juridisch advies

hebben, wat zijn rechten zijn als getuige en welke de persoonlijke juridische risico's zijn die hij in het concrete geval loopt.

De afgelopen jaren zijn verschillende militairen persoonlijk betrokken geraakt bij strafrechtelijke onderzoeken naar vermeend handelen of nalaten in uitzendgebied. Juridische risico's zijn niet langer theorie maar realiteit en kunnen de militair ook jaren later nog persoonlijk en zeer indringend in het privéleven raken. Ondoordachte of ongenueanceerde getuigenverklaringen kunnen de militair nog lang als een juridische molensteen om de nek hangen.

Ik bepleit dat Defensie – als goed werkgever – het tot haar taak gaat rekenen om structureel te voorzien in professionele juridische bijstand voor de individuele militair die in het uitzendgebied als getuige betrokken wordt in een strafrechtelijk onderzoek. De gedachte dat de individuele militair die op uitzending gaat er in juridische zin alleen voor staat, zou net zo absurd moeten zijn als de gedachte dat een militair zelf maar zijn medische hulp moet regelen als hij gewond raakt. ■